

Op 1 januari 2018 bestaat de gemeente Voorst 200 jaar en de OKV heeft onze voormalig burgemeester mr. J.H.J. van Blommestein verzocht daar zijn licht over te laten schijnen. In samenspraak met onze redacteur Ineke van der Vegte is een drietal artikelen gemaakt over het ontstaan van de gemeente Voorst.

In dit nummer het derde en laatste deel van de serie, dat terugkijkt op de periode 1806-1813, waarin ons land Koninkrijk Holland wordt en aansluitend een deel van Frankrijk.

De Bataafse Republiek wordt het koninkrijk Holland.

Keizer Napoleon Bonaparte wenste ook in ons land een éénhoofdige leiding. Hij droeg Rutger Jan Schimmelpenninck, de Bataafse gezant in Parijs, op een nieuwe grondwet te ontwerpen. Deze kwam in 1805 gereed en Schimmelpenninck werd raadspensionaris gedurende een jaar. Hij was met de Wetgevende Raad van 19 leden zeer actief op het terrein van onderwijs en belastingen.

ondergeschiktheid aan de keizer, maakte deze bezwaar tegen zijn benoeming. Maar tenslotte schikte hij zich naar het bevel van zijn broer, de keizer.

Holland werd (nog) niet ingelijfd bij het keizerrijk. Eigen wetten en religie mochten gehandhaafd blijven, *maar slechts onder zware condities zoals geld en bijdragen in natura voor het Franse leger.*

Verzet in de Nederlanden ebt weg...

Opordervandekeizerreisdeendelegatie in 1806 naar Parijs. De keizer ontving hen niet eens! Tot hun vernedering moest de delegatie Lodewijk Napoleon verzoeken koning van Holland te worden.

Het volk hoopte op een 'sterke man' die rust zou brengen na de revoluties en staatsgrepen en hoopte op stabiel bestuur.

Het bestuur wordt overgedragen aan koning Lodewijk Napoleon.

Om meer greep op de Noordelijke Nederlanden te hebben, stelde keizer Napoleon in 1806 zijn broer, Lodewijk Napoleon, aan als koning van Holland. Vanwege zijn gezondheid en zijn

De koning en het volk: paleizen.

Er werden paleizen in Den Haag, Utrecht en Amsterdam betrokken. Grote buitenhuizen waren er in Amelisweerd, Haarlem en Soestdijk. Kostbare verhuizingen, verbouwingen en opknapbeurten, de hang naar luxe van de koning kostte de Nederlanden veel geld, terwijl het land straatarm was!

'Gevaar waar in de Koning zich bevondt, op den Dalemschen-Dijk, door het opkruijen der ijschotsen, in Louwmaand 1809'

De koning en zijn taken.

De koning nam zijn taken serieus. Hij kreeg taallessen van hoogleraar David Jacob van Lennep en van schrijver-hofdichter Willem Bilderdijk.

Koning Lodewijk Napoleon maakte zich al snel geliefd onder het volk door zijn optreden bij nationale rampen: hij was snel ter plekke, toonde belangstelling, bood hulp. Hij presenteerde zich als een volkskoning.

-Bijvoorbeeld bij de buskruitontploffing in het centrum van Leiden. Gewonden werden naar paleis Huis Ten Bosch gebracht, dat als hospitaal diende.

-Bij het uitbreken van zweetziekten

in Brabant, stelde de koning geld en geneesmiddelen ter beschikking. En hij liet een geneesheer uit Boxmeer overkomen.

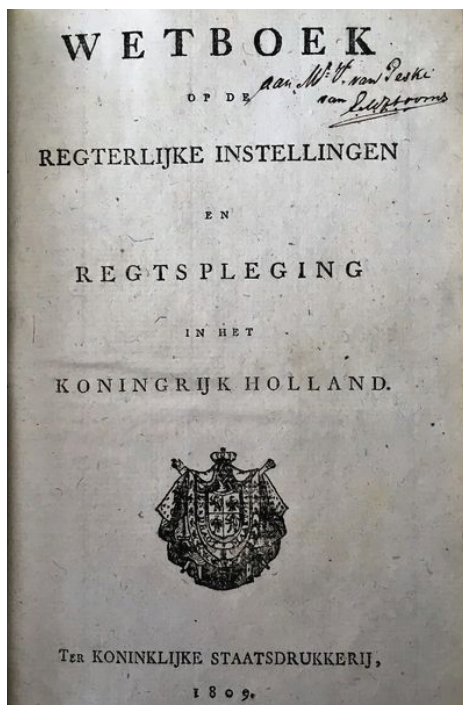
-Bij overstromingen in Zeeland en Brabant in 1809 werden dorpen verzwolgen als gevolg van ijsdammen in de grote rivieren. De hele Betuwe werd een grote binnenzee en dat had gevolgen voor alle rivieren in ons land. De koning bezocht het gebied en coördineerde hulpacties.

-Hij reisde naar alle uithoeken van het koninkrijk waar zelden of nooit een stadhouder was geweest.

Alle Nederlandse staatshoofden die na hem kwamen, volgden dit voorbeeld van betrokkenheid bij het volk.

Lodewijk Napoleon

Departement Amstelland
 Departement Brabant
 Departement Drenthe
 Departement Friesland
 Departement Gelderland
 Departement Groningen
 Departement Maasland
 Departement Overijssel
 Departement Utrecht
 Departement Zeeland

Vóór 1807 behoorde Oost-Friesland tot Pruisen.
 Op 30 januari 1808 werd Oost-Friesland als elfde departement aan het koninkrijk toegevoegd.

Koning Lodewijk Napoleon vaart een eigen koers.

Tegen de instructies in van zijn broer, de keizer, kwam hij op voor de belangen van het Koninkrijk Holland:

- Het Nederlands werd verheven tot officiële taal.
- Hij weigerde de dienstplicht in te voeren: volgens hem was het een onmogelijke taak om op een bevolking van 2 miljoen mensen, 40.000 soldaten te leveren.
- Ook weigerde hij de tiërcering toe te passen. Tiërcering betekent dat slechts een derde deel van schulden zou worden terugbetaald. Keizer Napoleon wilde zo maar een klein deel van de leningen, die hij had bij private schuldeisers in de Nederlanden, aflossen.
- De koning negeerde de eis om het 'continentaal stelsel' na te leven. Alle handel met aartsvijand Engeland was verboden in het keizerrijk. Volgens de koning zou dat de genadeslag voor de Hollandse handel zijn. Hij liet de smokkelhandel daarom oogluikend toe.

De koning en het bestuur

De koning wilde door middel van bestuurlijke hervormingen nationale eenheid scheppen in een land waar het gewestelijke besef diep geworteld was in de vroegere zeven provinciën.

Tot nu toe voerden steden en gewesten grotendeels een eigen beleid, trokken zich niets aan van besluiten uit het verre Den Haag. Door die bestuurlijke hervormingen wilde de centrale overheid grip krijgen op lokaal bestuur.

Lodewijk verdeelde het land in tien departementen, met elk een landdrost aan het hoofd. Het was naar voorbeeld

van de Franse Prefect, die op lokaal niveau het regeringsbeleid in het oog hield. Burgemeesters in de grote steden werden voortaan door de vorst benoemd.

De koning en de wetgeving

De wet die een einde moest maken aan de grote diversiteit in wetgeving en rechtspraak in de Nederlanden was in 1806 gereed. Het eerste Nederlandse strafwetboek van 1804 werd daarmee ingevoerd.

In opdracht van zijn broer, de keizer, moet Lodewijk Napoleon de Franse 'Code Civil', het burgerlijk wetboek, invoeren. Maar hij weigert! In 1809 wordt de wetgeving van Napoleon alsnog van kracht voor het Koninkrijk Holland.

-Het 'Wetboek op de Regterlijke Instellingen en Regtspleging' verschijnt in 1809 waarbij de rechterlijke organisatie en het procesrecht worden geregeld. Het wordt een knap stuk wetgeving genoemd in die tijd. Maar helaas wordt het niet ingevoerd door de inlijving bij het keizerrijk in 1810.(zie afb. blz. 12)

-Het Wetboek van Koophandel is ook een eigen vaderlands wetboek.

-Er komt een stortvloed van ordonnanties, regels en bevelen uit Den Haag. Koning Lodewijk 'hakt bestuurlijke knopen door' en weet daardoor veel te realiseren.

-Religieuze minderheden, zoals joden en katholieken krijgen meer rechten. In de Bataafse Republiek hadden zij ook al dezelfde rechten als protestantse volksgenoten, maar in de praktijk was de achterstelling niet verdwenen.

Cultuur en Wetenschappen

Koning Lodewijk Napoleon stichtte het Koninklijk Instituut voor de Wetenschappen, de Koninklijke Bibliotheek en het Rijksmuseum.

Hij vond de wetenschap belangrijk, hij was een liefhebber van cultuur. Hij bezocht bijvoorbeeld graag het Teylers museum in Haarlem.

De koning in 1810

Als gevolg van falend beleid en handelen (conflicten over het continentale stelsel, de dienstplicht en de tiërcering), althans volgens keizer Napoleon, werd Lodewijk Napoleon in 1810 gedwongen af te treden. Het Koninkrijk Holland werd in zijn geheel geannexeerd door Frankrijk.

1810: ingelijfd bij het Franse Keizerrijk

Bestuurszaken werden weer veranderd. Als gevolg van de inlijving werd er een nieuwe indeling gemaakt van de mairie Voorst en deze bestond uit vier mairiën: Voorst, Wilp, Twello en Nijbroek. Elk met een eigen maire.

Verplicht in het keizerlijk leger.

Direct werd per decreet verordonneerd dat jonge mannen moesten worden ingeschreven voor de loting voor militaire dienst. Wie niet werd vrijgeloot moest dienen en vechten in de talloze oorlogen van keizer Napoleon. Tot die tijd was er een vrijwillige werving en aanmelding geweest.

Er was veel verzet, maar de maatregel werd streng toegepast. Alleen door een vervanger (remplaçant) te vinden en te betalen, kon men aan de plicht ontkomen.

1811: invoering van de Burgerlijk Stand

De bevolking werd geregistreerd in de bevolkingsboekhouding: de Wet op de Burgerlijke Stand.

In 1807 (tot 1809) was schilder Evert van der Heide in Voorst begonnen met het aanbrengen van huisnummers op alle gebouwen. Dat had te maken met de verponding, de belasting op onroerend goed.

Opnieuw zuchtte en kreunde de bevolking onder zware financiële lasten. Nu ten behoeve van de oorlogsmachine van het Franse Keizerrijk. Frankrijk was lange tijd de baas in Europa op het land, maar de Engelsen waren de baas op zee. Meerdere oorlogen werden gevoerd, veel matrozen en soldaten sneuvelde.

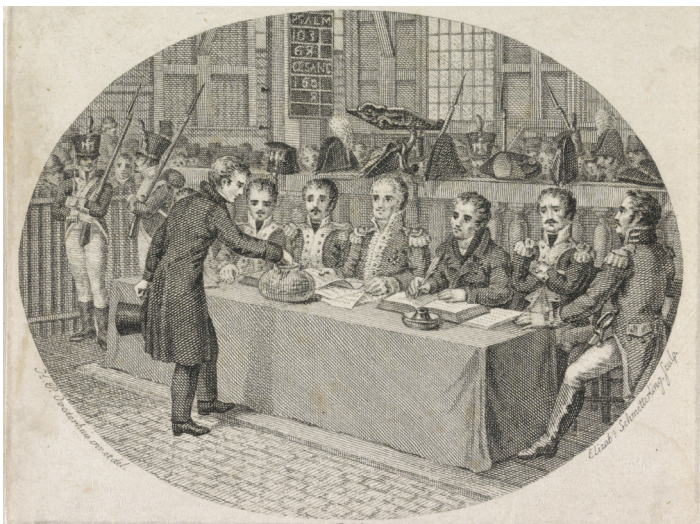
1813: De keizer wordt verslagen: een nieuwe tijd breekt aan.

Napoleon werd in Leipzig verslagen. In de barre winter van 1813 bleef de Franse bezetting in Deventer echter standhouden. De bevolking leed enorm door de blokkade van de Russen, Pruisen en Kozakken.

Deze laatsten hadden hun hoofdkwartier op het Holthuis in Twello. De plattelandsbevolking was niet blij met deze bevrijders. Lange tijd gingen sterke verhalen rond, vooral over de Kozakken: ze sliepen opgerold in hun jassen in de sneeuw en roerden peper door de brandewijn om die meer drinkbaar te maken. Ze vorderden enorme hoeveelheden levensmiddelen in Nijbroek. Ook huisraad en sieraden werden meegenomen.

De Kozakkenhut op de Poll heeft nog lang herinnerd aan die tijd.

De loting voor de inschrijving voor militaire dienst in de Amstel Kerk te Amsterdam in 1811. Een jonge man trekt een lot uit een mand op een tafel, achter de tafel zitten zes Franse militairen. Elisabeth Barbara Schmetterling, collectie Rijksmuseum

HET VERBRANDEN DER WONINGEN EN TUINHUIZEN OVER DEN YSSEL BY DEVENTER, door de Franschen; en het aanvallen der Kozakken op den 26 November 1815. Opgedragen aan den Ed. Mogenden Heere den Heere A. J. B. VAN SUCHTELEN TOT DE HAAR, Lid van Heer Ed. Mogenden, de Heeren Staten Generaal.

Gevechten tussen Fransen en kozakken bij Deventer 1813. "Het Verbranden der Woningen en Tuinhuzen over den Yssel by Deventer. door de Franschen; en het aanvallen der Kozakken op den 26 November 1813", door Jacob WERNST Marcus naar tekening van Nicolaas Sonnenberg, Rijksmuseum.

Eind april 1814 waren de Franse bezetters tenslotte vertrokken uit Deventer.

Toen geallieerde troepen onze grenzen naderden en de Fransen ons land begonnen te verlaten, ontstond er een volksbeweging te Amsterdam. Deze richtte zich tegen de - verlaten - douanehuisjes, maar tot een omwenteling 'in naam van Oranje' kwam het daar niet. Toen nam Van Hogendorp het initiatief tot een volksbeweging in Den Haag, met een proclamatie die aan duidelijkheid niets te wensen overliet.

Graaf van Limburg Stirum, Van Hogendorp en Van der Duyn van Maasdam beraadden zich op de nieuwe bestuursvormen met de erfprins van Oranje. Hij werd op 30 november 1813 als Soeverein Vorst ingehaald in Scheveningen. Later, na het Congres van Wenen in 1815, werd hij koning Willem I van het Verenigd Koninkrijk der Noordelijke en Zuidelijke Nederlanden, een bufferstaat tegen het overwonnen Frankrijk. Er kwam een grondwet voor het hernieuwde koninkrijk en deze werd voltooid in 1815.

*Landing op
30 november 1813
van Willem I
in Scheveningen.*

Na de bevrijding van het Franse juk eind 1813, werd de Franse bestuursorganisatie voorlopig gehandhaafd. De Franse terminologie werd vervangen door een Nederlandse: *mairies* en *maires* werden gemeenten en burgemeesters. Het gebruik van de Franse taal werd verboden in officiële stukken.

Eén januari 1818: de ‘geboortedatum’ van onze gemeente!

Vier kerspels, Twello, Voorst, Terwolde en Wilp werden op 1 januari 1818 met het voormalige richtersambt Nijbroek samengevoegd tot één gemeente Voorst.

De eerste schout van de gemeente Voorst was mr. Ph. P. Everts. Pas in 1825 werd de benaming van het ambt: burgemeester.

Tenslotte

Uit de periode van de Franse overheersing is veel terug te vinden in onze huidige bestuursvormen en in onze wetboeken, of op z'n minst in het ontwerp en de oorsprong daarvan. Van ongelijkheid en versnipperd gezag naar centrale regelgeving, vanuit de principes van vrijheid, gelijkheid en broederschap.

Door de Franse tijd veranderde het volgende :

- De mensen werden zelfbewuster (meer vrijheid).
- Ze hielden niet van standsverschillen (meer gelijkheid).
- Groepen traden collectiever op (meer broederschap).
- Het bestuur werd meer decentraal, gemeentelijk, georganiseerd.
- Belangrijk werd het algemeen belang, dat was veelzijdig. Dit in tegenstelling tot de deelbelangen van enkelen in vroegere tijden.
- De rechtspraak werd onafhankelijk in ‘de scheiding der machten’ (Montesquieu).
- Het bestuur kreeg geen onbegrensde macht, maar werd gecontroleerd in grondwettelijke regels.
- Er kwam scheiding van kerk en staat.
- Er kwam vrijheid van godsdienst en einde van de achterstelling van Rooms-Katholieken.
- En wellicht de grootste erfenis van de Franse tijd voor ons allen: het gedachtengoed, de principes: **liberté, égalité, fraternité**

De drie artikelen (2017-3, 2017-4 en 2018-1) onder de titel ‘*Het gaat nu echt veranderen*’ zijn geen compleet historisch overzicht maar geven de grote lijnen van de persoonlijke beschouwing van de heer J.H.J. van Blommestein weer, op grond van onderstaande bronnen. Er is een kleine redactionele aanvulling gedaan uit Novem, Wereld in Wording, 1956.

De bronnenlijst bij de drie artikelen treft u aan op de volgende pagina.

Bronnen (op volgorde jaar van verschijnen):

- Dr. M.G. de Boer: Ons Vaderland; Geschiedenis van Nederland, 1907
- Dr. J.S. van Veen: Het ambt Voorst onder het bestuur der Jonkers, in Bijdragen en Mededeelingen Ver. Gelre, 1910
- A.W. Scholten: Geschiedenis van de boerderij en het boerenbedrijf in de IJsselstrecken, 1914
- J. de Graaf: Een blik in de oudste samenstelling, inrichting en huishouding van het Gemeentebestuur van Voorst, in Bijdragen en Mededeelingen Ver. Gelre, 1932
- P. Louwerse, bewerkt door J.J. Moerman: Geïllustreerde Vaderlandse Geschiedenis voor jong en oud, ongeveer 1939
- Novem: Wereld in Wording, 1954
- J. Vredenburg: Uit de historie van de kerspelen van Terwolde en Nijbroek van de vroegste tijden tot ca. 1900', vòòr 1970 (gekopieerde stukken in verzamelband in bezit OKV)
- Prof. dr. W. Jappe Alberts: Uit de historie van Voorst, 1972
- D. Overkleef: Voorst, een dorp maar meer een gemeente, 1988
- J.J. Speelziek: van Op Den Toega naar Teuge, 1990
- Mr. J.H. Hermesen: Onder den Clockenslach van Voorst, 1997
- Arjo Fransen: van Kruisvoorde naar voetbalveld, 2002
- Wikipedia: artikelen Lodewijk Napoleon, 2017

Met dank aan co-schrijver de heer J. H. J. van Blommestein, voor zijn enthousiasme en zijn historische bijdragen.

Ineke van der Vegte-van Asselt

